

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/170468,100-rocznica-powstania-Klubu-Sportowego-Polskich-Patriotow-z-Wolnego-Miasta-Gdan.html>
2022-12-07, 01:33

100. rocznica powstania Klubu Sportowego Polskich Patriotów z Wolnego Miasta Gdańska - Gedanii - Gdańsk, 15 września 2022

**W uroczystości wzięły udział prezes Instytutu Pamięci Narodowej
dr Karol Nawrocki.**

Prezes IPN dr Karol
Nawrocki
przekazuje na ręce
o. Henryka
Drożdździela SJ,
rektora Papieskiego
Instytutu Studiów
Kościelnych,
oryginał Księgi
Pamiątkowej
Kazimierza Papée.

Uroczystości rozpoczęły się w kościele św. Stanisława Biskupa Męczennika. To miejsce blisko związane z dziejami polskości w Wolnym Mieście Gdańsku, a także historyczna świątynia gedanistów, położona tuż obok stadionu, miejsca ich sportowych zmagień.

Uczestnikami dzisiejszych uroczystości było grono znakomitych gości, w tym: prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Karol Nawrocki, delegacja Oddziału IPN w Gdańsku na czele z dyrektorem dr. Pawłem Warotem, przedstawiciel wojewody pomorskiego Tomasz Gieszc, dyrektor Muzeum Zamkowego w Malborku dr hab. Janusz Trupinda, poseł na Sejm Rzeczypospolitej Kacper Płażyński, dyrektor sportowy Gedanii 1922 dr Bartosz Dolański, dyrektor Okręgowego Oddziału Narodowego Banku Polskiego Wiktor Kamiński, dyrektor Regionu Północnego PKP Andrzej Osipów, kierownik Działu Naukowego Muzeum Stutthof dr Marcin Owiński, ponadto delegacje służb mundurowych, kombatanatów i poczty sztandarowe szkół, w tym kontynuujących sportowe tradycje „Gedanii”.

Mszę świętą koncelebrował ks. proboszcz Zbigniew Cichon. Zebranych gości przywitał dyrektor gdańskiego IPN słowami:

Spotykamy się niedaleko miejsca, gdzie jeszcze niedawno istniał historyczny stadion Gedanii. Tutaj Gedaniści odnosili sukcesy sportowe, ale również organizowali uroczystości patriotyczne. Manifestowali polskość i promowali i promowali polską tradycję na gruncie zdominowanym przez nieprzychylną większość niemiecką.

W homilii ks. Zbigniew Cichon przedstawił zarys historii „Gedanii” i podkreślił:

Klub Sportowy „Gedania” to było coś więcej niż zwykły klub sportowy. To była organizacja, która skupiała właściwie wszystkich Polaków mieszkających w Wolnym Mieście Gdańsku, dlatego, że nie było polskiej rodziny przed wojną w Gdańsku, która by nie miała coś wspólnego z „Gedanią”.

Po Mszy świętej odbył się wernisaż wystawy o Gedanii pt. „Z miłości do sportu. Z dumy bycia Polakiem” (prezentacja została ustawiona przy świątyni). Okolicznościowe przemówienia w czasie otwarcia wygłosili dr Paweł Warot, Katarzyna Lisiecka (autorka wystawy, naczelnik OBUWiM Gdańsk), dr hab. Janusz Trupinda (recenzent wystawy, znawca historii Gedanii) i poseł Kacper Płażyński.

We wrześniu 1939 roku atakujący Polskę i atakujące fragmenty Polski w Wolnym Mieście Gdańsku Niemcy tutaj właśnie też zgromadzili karabiny maszynowe, aby rozprawić się z gedanistami. Wiedzieli, że są to Polacy najbardziej świadomi swojej polskości – zaznaczył w czasie otwarcia dr Paweł Warot.

Prezentację przedstawiała autorka, Katarzyna Lisiecka:

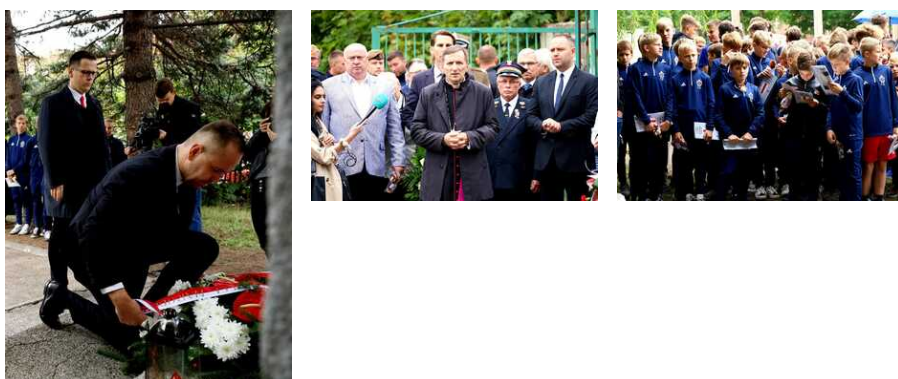
[Na wystawie] wykorzystane zostały materiały archiwalne, przede wszystkim biograficzne, jednak szczególne są zdjęcia z Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk, ale również mniej znane publiczności – z Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie czy Papieskiego Instytutu Myśli Kościelnej w Rzymie. Zdjęcia zostały poddane koloryzacji i renowacji. Mają 100 lat, a dzięki zabiegom nabrały nowego życia.

W swoim przemówieniu poseł Kacper Płażyński podkreślał, że będzie podejmował starania, aby dawny teren Gedanii (obecnie w prywatnych rękach firm deweloperskich) nie stracił swojego historycznego charakteru, przede wszystkim jako pamiątki polskości i miejsca sportu w Wolnym Mieście Gdańsku.

Kolejną częścią obchodów było złożenie kwiatów pod położonym nieopodal pomnikiem Pomordowanych i Poległych Gedanistów. W imieniu Instytutu Pamięi Narodowej kwiaty złożył prezes dr Karol Nawrocki. Przy pomniku zebrani odśpiewali Hymn Państwowy, a także odmówili okolicznościową modlitwę.

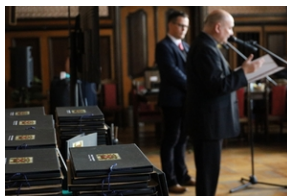
Ostatnia część wydarzenia odbyła się w historycznych murach Dyrekcji Kolei w Gdańsku. W tym gmachu w okresie Wolnego Miasta Gdańska mieściły się liczne polskiej instytucje. Tutaj goście mieli okazję zapoznać się z reprintem Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée – Komisarza Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku, a także obejrzeć film „Niedokończona kronika – Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku”. Film zapowiedział Artur Chomicz z Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej, a jego autorem jest reżyser i scenarzysta Michał Krotowski.

Jesteśmy w historycznym budynku, w którego schody

wsiątkła krew polskiego bohatera II wojny światowej Jana Oźdzyńskiego, jednej z pierwszych ofiar II wojny światowej, harcmistrza [...], który służył Polsce w Wolnym Mieście Gdańsku. Ten budynek skłania do refleksji o głównym bohaterze dzisiejszego wydarzenia Kazimierzu Papée, którego życiorysem moglibyśmy obdarować właściwie wiele ludzkich istnień [...] To przede wszystkim znakomity dyplomata, który służył już wolnej, niepodległej Rzeczypospolitej w wielu zakątkach świata: w Turcji i Estonii, ale też w Wolnym Mieście Gdańsku, które z wolnością dla Polaków miało tak niewiele wspólnego. Kazimierzu Papée, kiedy był Komisarzem Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej musiał mierzyć się z bardzo ciężkimi zadaniami. Wolne Miasto było właściwie laboratorium niemieckiego nazizmu, a on był nie tylko dyplomata, ale także honorowym członkiem Klubu Sportowego „Gedania”.

Ten reprint, który za moment zobaczymy, reprint, który nie mógłby się pojawić, gdyby nie dzisiejsza obecność i zaangażowanie ojca rektora [Henryka Droździela] z Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych [gdzie przechowywany jest oryginał dokumentu]. [...] Ten album, ten reprint mówi o pięknej, stuletniej już dzisiaj historii Klubu Sportowego „Gedania”, mówi o wielu sekcjach, [...] ale to jest też opowieść o pięknym małżeństwie, ponieważ żona Kazimierza Papée Leonia, siostra naszego narodowego bohatera Henryka Dobrzańskiego „Hubala” była wybitnym działaczem społecznym w Wolnym Mieście Gdańsku. To opowieść o człowieku, o bohaterze zbiorowym [„Gedanii”], ale też o małżeństwie, które świadczyło o polskości przed rokiem 1939, gdzie Polakom nie zostawiano wiele przestrzeni do tego, aby wyrażać swoje narodowe i społeczne aspiracje.

Wiele słów wdzięczności przekazano o. Henrykowi Droździelowi SJ, rektorowi Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych, który również wygłosił okolicznościowe przemówienie. Bez udziału archiwum tej instytucji nie byłoby możliwe wykonanie reprintu Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée.

Prezes IPN dr Karol Nawrocki przekazuje na ręce o. Henryka Drożdżala SJ, rektora Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych, oryginał Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée.

W trakcie dzisiejszych obchodów uczestnicy otrzymali okolicznościowe pamiątki: reprinty Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée, katalog wystawy, a najmłodszy maskotki-małpki Gedanii. Oddział IPN w Gdańsku przygotował wcześniej także okolicznościową wystawę „Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku 1920-1939” (jej autorką jest Karolina Masłowska z Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej), w której poruszone są wątki dot. „Gedanii”, a także związane z wystawą karty pracy (dla uczniów).

W Gdańsku Polacy grali w piłkę nożną przy Polskim Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”. 15 września 1922 r. klubowa sekcja piłkarska została wyodrębniona i na jej bazie powstał wielosekcyjny polski klub sportowy. Początkowo miał się nazywać „Polonia”, jednak niemieckie władze miasta nie zgodziły się na to. Gedania nie budziła takich sprzeciwów i została przyjęta za oficjalną nazwę.

Klub borykał się z problemami lokalowymi, ale już od 1923 r. mógł korzystać z prowizorycznego boiska zbudowanego na Biskupiej Górcie. Od 1929 r. klub użytkował nowe obiekty sportowe w Wrzeszczu, znajdujące się na skrzyżowaniu ulic Ringstrasse (obecnie Kościuszki) i Heeresanger Strasse (obecnie Al. Legionów).

Na początku w klubie działała tylko sekcja piłkarska, od 1931 r. powstały nowe sekcje: lekkoatletyczna, kolarska, motorowa, hokejowa, bokserska, strzelecka, tenisa ziemnego, motocyklowa, piłki ręcznej mężczyzn, piłki ręcznej kobiet oraz tenisa stołowego. Klub stał się członkiem związków sportowych, od 1924 r. należał do Baltischer Rasen- und Wintersport-Verband (przemianowany 10 kwietnia 1927 r. na Baltischer Sport-Verband). Od 1934 r. Gedania była zrzeszona w Deutscher Fußball-Bund i Gauliga Ostpreußen, uczestniczyła w rozgrywkach dywizji Gauliga Danzig. Występy sportowców klubu obfitowały w sukcesy: w 1930 r. Jan Bianga został pięściarskim wicemistrzem Polski, w tym samym roku Władysław Pianowski- motocyklowym mistrzem Polski. W 1933 r. piłkarze zdobyli mistrzostwo Wolnego Miasta Gdańsk, w rozgrywkach piłkarskich w sezonach 1936-37 i 1937-38 klubowa drużyna zajęła drugie miejsce.

Po wybuchu II wojny światowej władze niemieckie doprowadziły do zawieszenia działalności klubu, a liczni jego członkowie zostali poddani represjom. Starszy sierżant Wojciech Najsarek poległ w obronie Westerplatte, czterech członków klubu broniło Poczty Polskiej w Gdańsku, w niemieckim obozie koncentracyjnym KL Stutthof zostało zamordowanych kolejnych dwudziestu. Henryk Kopecki, prezes klubu, oraz, Konrad Zdrojewski i Władysław Dębowski, wiceprezesa, zostali przez Niemców rozstrzelani. W latach 1939-1945 zginęło 75 członków Gedanii.

Klub odrodził się w 1945 r. jako Klub Sportowy Gedania. W rozgrywkach piłkarskich nie udało mu się powrócić do przedwojennej świetności, grał w niższych ligach. Jednakże wychowankowie Klubu startowali w międzynarodowych zawodach. W 1952 r. bokser Zygmunt Chychła zdobył złoty medal na igrzyskach olimpijskich w Helsinkach, w 1960 r. w Rzymie, również w boksie, Brunon Bendig zdobył brąz. W 1980 r. w Moskwie wioślarki Małgorzata Dłużewska i Czesława Kościańska zdobyły srebro.

W 1987 r. Gedania połączył się z klubem MOSiR Gdańsk. Kolejna transformacja nastąpiła w 2003 r., kiedy Gedania łączy się z Flotyllą Gdańsk. Działalność klubu ograniczyła się do trzech dyscyplin: wioślarstwa, piłki nożnej oraz siatkówki.

Przykładowe panele wystawy

Wybrane karty z Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée

